

Filmstaden 100 år – en filmhandledning

Den här filmhandledningen är en vägledning till dig som är lärare. Det är fritt fram att plocka ut eller flytta om de bitar som passar dig och dina elever bäst.

Filmstaden i Råsunda är en underbar plats att upptäcka och ett spännande kulturarv av nationell betydelse. Idag är Filmstaden i Råsunda ett kvarter i Solna. Men för 100 år sedan var det Sveriges Hollywood. Då byggdes en hel stad för film för att svensk film hade blivit världsberömd. Sedan gjordes hundratals filmer här – både långfilmer och kortfilmer, filmer som blev världsberömda och filmer som blev populära bara här i Sverige.

Lagom till Filmstadens 100-årsjubileum bjuder vi på en ny utomhusutställning som beskriver Filmstadens hundraåriga historia samt en arkitekturmodell som visar hur Filmstaden såg ut för 100 år sedan.

Filmhandledningen är uppdelad i fyra delar och går utmärkt att använda i undervisningen i svenska, bild eller samhällskunskap:

- För de minsta (förskoleklass till årskurs 3).
- För årskurs 4-6.
- För årskurs 7-9.
- För gymnasiet.

Om ni vill boka en guidad tur med filmklipp eller filmvisning i Filmstaden, kontakta Filmstadens kulturs guide och filmpedagog Mikaela Kindblom: mikaela@filmstadenskultur.se.

För förskolebarn till årskurs 3:

Följande är ett förslag på en utflykt till Filmstaden som förbereds genom att titta på en film tillsammans i klassrummet.

Titta först på avsnittet *Pippi Långstrump går på tivoli* som finns på SVT Öppet arkiv. Avsnittet är 27 minuter långt.

Besök Filmstaden – gärna i halvklass – och gå den här rundan med dina elever:

Stopp 1: Börja vid kaninhuset under Greta Garbo-bilden, precis utanför Portvaktstugan. Det är ett av två små titthål in i våra minsta hyresgästers hem i Filmstaden: familjen Kanin som man kan läsa om i böckerna om Lilla syster kanin (av Ulf Nilsson och Eva Eriksson). Fråga dina elever vem som bor där. Låt eleverna

berätta fritt om kaninerna som bor under Portvaksstugan. Vad gör en ko där inne? Och vem är kvinnan på den stora bilden ovanför? Bor hon i Portvaksstugan? (Berätta om Greta Garbo, att hon var Filmstadens första stora filmstjärna, som bara gjorde en film här och sedan åkte till "riktiga" Hollywood. Och nej, hon bodde aldrig här. Det var Filmstadens portvakt som bodde i Portvaksstugan.)

Stopp 2: Gå nu till arkitekturmodellen – på vägen finns förresten ett till titthål in i kaninernas hem under Portvaksstugan. Titta på arkitekturmodellen. Berätta vad ni tittar på: Så här såg den här platsen ut, Filmstaden, för 100 år sedan. Fråga dina elever: Känner ni igen några av husen? Peka på dem ni ser på riktigt. Vad finns i modellen som inte finns här, där vi står? Berätta att modellen är byggd i betong, som är ett mycket starkt material och ska hålla hur länge som helst. (Men var ändå försiktiga – en del av träden kan sitta lite löst.)

Stopp 3: Gå nerför backen till torget under kastanjeträden. Det heter idag Ingmar Bergmans torg. Det var här som den allra första inspelningen i Filmstaden gjordes: en scen till spökfilmerna *Körkarlen*. Här var det en kyrkogård – helt fejk så klart – det var en kuliss – och i filmen dör huvudpersonen och blir ett spöke. *Körkarlen* var en stumfilm – berätta lite vad det var för något. (Stumfilm spelades in utan ljud, och man ser att folk pratar i filmen men man hör dem inte. Filmstaden byggdes för stumfilm. Ljudfilmen kom i slutet av 20-talet.) Vem var Ingmar Bergman? För att få svar på det får ni gå vidare till nästa stopp.

Stopp 4: Gå till statyn: Lyssna på vad dina elever kan berätta om statyn. Vad föreställer den? Och vad är det för figurer man ser? (Två cirkusartister, en bebis, en man som pekar – filmens regissör Ingmar Bergman – och en man med lång kåpa och en lie – liemannen.) Vad heter spelet som ser ut att ha vält? (schack) Föreställ er att detta är en filminspelning. Vad är det som händer? Vilka är skådespelarna? Vem är filmens regissör? (Statyn är inspirerad av Ingmar Bergmans filmklassiker *Det sjunde inseglet*, som handlar om en riddare som spelar schack med Döden för att få tid att rädda en cirkusfamilj. Statyn heter *Teatervagnen* och är gjord av Peter Linde.)

Stopp 5: Gå över gatan till Kasematten, den lilla byggnaden som står i backen bakom björkarna. Fråga dina elever vad de tror att det är för ett slags hus. Berätta om hur farligt film var för länge sedan, när Filmstaden byggdes, och att man fick förvara de färdiga filmerna i särskilda hus. Kasematten är ett sådant hus. Berätta också att det inte alls är farligt att jobba med film numera och att de gamla filmerna idag ligger i stora frysboxar – där de är helt ofarliga.

Stopp 6: Gå och titta på Biografen Filmstaden Råsunda. Den ligger under Lilla ateljén – där man alltså har spelat in hundratals filmer genom åren sedan 1920. Men idag spelar man inte in film där längre. Lilla ateljén är idag ett helt vanligt kontor – och där bion är förvarade man förr i tiden en massa kameror. Prata med barnen om var de ser film och vilka filmer de gillar. Har de varit på bio? Vet de vad skolbio är för något?

Gå nu tillbaka till platsen mellan Portvaksstugan och Laboratoriet. Samla dina elever och sätt er på bänkarna vid utomhusutställningen.

Samtala om vad ni sett:

1. Vilka hus från Pippi-avsnittet känner ni igen? Var tror ni att tivolit är inspelat?
2. Prata om hur man luras på film och om olika filmtricks: Pippi ska ju till exempel vara jättestark – men flickan som spelar Pippi i filmen är ju inte jättestark på riktigt. Hur har man gjort för att Pippi ska se jättestark ut? Vilka filmtricks och andra tricks har man använt sig av? Tips till dig som är lärare: klipptechnik, skådespeleri, fast forward (jämför med slow motion).
3. Var i utställningen finns Pippi? (Det är plansch nummer tre från slutet.) Berätta hur den scenen är gjord. (Den är gjord med så kallad back projection – idag skulle vi kalla det för blue screen eller green screen.)
4. Om barnen fortfarande har mycket spring i benen, skicka iväg dem att leta efter följande saker i utställningen:
  - Var ser ni en kyrkogård – den som var med i Filmstadens första film *Körkarlen*? (Svar: Det är plansch nummer 1.)
  - Hur såg kamerorna ut? Leta efter bilder där kameran syns.
  - Hur många människor jobbade egentligen på en filminspelning? Leta efter bilder där man ser ett filminspelningsteam – och räkna hur många de är. (Ledtrådar: Det finns mellan 5 och 21 personer i utställningens inspelningsbilder. På en av dem syns även en hund. På den första planschen från 50-talet från inspelningen av *Möten i skymningen* är det mest folk: 21 personer.)
  - Hur gjorde man filmtrick? Leta efter bilder där man visar upp ett filmtrick. (Ledtrådar: en flicka sitter vid modellen av en bro, byggd av tändstickor, några gubbar står vid en modell av en hamn, Pippi går på lina.)
  - Hitta kulisserna! (Tre ledtrådar: en snöstorm, en alptopp och en bondgård.)

För årskurs 4-6:

Besök Filmstaden och titta på arkitekturmodellen. Använd gärna vår audioguide som finns här ([länk](#))

Grupparbete: Dela in klassen i åtta grupper. Varje grupp forskar på egen hand om de åtta filmhistoriska byggnader som finns kvar idag i Filmstaden:

Portvaksstugan

Administrationshuset

Laboratoriet

Regissörsvillan

Kasematten

Backstugan

Klädlogehuset

Lilla ateljén

Man kan forska om husen genom att gå runt i Filmstaden och titta på husen, titta på arkitekturmodellen, samt läsa i utställningen och på Stiftelsen Filmstadens kulturs hemsida. Varje grupp ska kunna svara på följande frågor om sitt hus:

1. När byggdes huset?
2. Vad var huset till för? Vilka yrken hade de som arbetade i huset?
3. Vad finns i huset idag? Vad jobbar man med där idag?
4. Finns ert hus med på arkitekturmodellen?

Filmisk frågesport:

Den här frågesporten går att göra efter att man har promenerat runt på plats i Filmstaden och tittat på husen, utställningen och arkitekturmodellen. Det går också att hitta svaren på Filmstadens kulturs hemsida.

Fråga 1:

Vad fanns på det här området innan Filmstaden byggdes?

1	En strutsfarm
x	En fotbollsarena
2	Ett våffelkafé

Fråga 2:

När Filmstaden byggdes hade svensk film blivit berömd och utmärkt sig internationellt. Vad kallas den epoken för?

- 1   Bronsåldern
- x   Guldåldern
- 2   Stenåldern

Fråga 3:

Vad kallas huset vid grinden och varför?

- 1   Portvaktsstugan - för att portvakten bodde där.
- x   Korvmojen - för att man kunde köpa korv med bröd där.
- 2   Regissörsvillan - för att regissörerna bodde där.

Fråga 4:

Hur många filmateljéer byggdes från början i Filmstaden?

- 1   Tre
- x   Två
- 2   En

Fråga 5:

Vad hette den allra första filmen som spelades in i Filmstaden?

- 1   *Trädgårdsmästaren*
- x   *Mästerman*
- 2   *Körkarlen*

Fråga 6:

Vad heter den byggnad i Filmstaden där alla filmer framkallades och kopierades?

- 1   Backstugan
- x   Laboratoriet
- 2   Kasematten

Fråga 7:

Filmstaden byggdes under stumfilmen. Vad innebar det?

- 1   Skådespelarna var stumma.
- x   Man fick inte prata på bio.
- 2   Film spelades in utan ljud.

Fråga 8:

Vad heter Filmstadens första stora filmstjärna?

- 1   Greta Garbo
- x   Ingrid Bergman
- 2   Inger Nilsson

Fråga 9:

Vad var så speciellt med nitratfilm?

- 1   Nitratfilm var mycket brandfarligt.
- x   Nitratfilm var ett mycket dåligt material som lätt kunde gå sönder.
- 2   Nitratfilm innehöll nitrat som var mycket dyrbart och därför stöldbegärligt.

Fråga 10:

Vad hände med Lilla ateljén och Stora ateljén när ljudfilmen kom?

- 1 Båda byggnaderna revs.
- x Glastaken täcktes för.
- 2 Man byggde om båda husen till kontor och bio.

För årskurs 7-9:

Titta på de här filmerna på filmarkivet.se – Observera att ni inte behöver se hela filmerna:

<https://www.filmarkivet.se/movies/kring-s-f-jubileet/>

Det här är en stumfilm från 1930 som gjordes när SF – Svensk Filmindustri – fyllde tio år. Efter drygt 2 minuter in i filmen får vi se Filmstaden när det var nybyggt 1920. Sedan ser man Victor Sjöström anlända i bil med en kollega för att titta på ett kulissbygge utomhus. Efter det ser vi Hollywoodstjärnorna Douglas Fairbanks och Mary Pickford som gästar Filmstaden. Titta tills bilen åker ut genom Filmstadens grindar (efter cirka 4 min.).

Frågor till filmen:

1. Vad var stumfilm för något? Vad var speciellt med stumfilm? Hur länge var filmen stum?
2. Vem var Victor Sjöström? Han gjorde Filmstadens första film. Vad hette den?
3. Hollywood i USA är den mest kända filmstaden i världen. Som ni ser hälsade ibland Hollywoods stjärnor på i Filmstaden i Sverige. Vilka svenskar känner ni till som blivit filmstjärnor i Hollywood?
4. Vilka av de hus som syns i filmen finns kvar i Filmstaden idag?

<https://www.filmarkivet.se/movies/vi-och-vara-hus/>

Den här kortfilmen är från 1941 och 9 min lång. Filmen handlar om olika hus så spola fram till en minut in i filmen och titta fram till efter drygt 3 minuter, så får ni se både Svensk Filmindustri's huvudkontor på Kungsgatan i Stockholm, Filmstaden i Råsunda och bilder från Stockholms bioografer. Man får också se lite grand från en filminspelning och från en trickfilmsinspelning.

Frågor till filmen:

1. I filmen pratas det om filmbolaget Svensk Filmindustri – SF – som byggde Filmstaden. Finns SF kvar idag?
2. Vad är det för miljö man får se en glimt av i filminspelningen? Är det utomhus eller inomhus? Var skulle man spela in det idag, tror ni?
3. Vi får se en bit ur en trickfilmsinspelning med en bro som sprängs. Hur skulle man göra en sådan scen idag?
4. Hur många biografier finns det där ni bor? Vad heter den största biografkedjan i Sverige idag? Gissa vilken plats den är döpt efter!

<https://www.filmarkivet.se/movies/sf-farden-ut-i-varlden-forsta-resan/>

Den här kortfilmen är från 1934 och vi får träffa fyra herrar som gjorde kortfilmer på SF:s journalfilmsredaktion. Kortfilmerna handlade oftast om livet i Sverige och var föregångare till vår tids tv-reportage och dokumentärfilmer. Först får vi se en film om att jobba på tak, några som äter lunch och så en modevisning. Om ni vill skippa det så spola fram till åtta minuter in i filmen för att se historien om filmkameran.

Frågor till filmen:

1. De fyra herrarna var riktiga kändisar på sin tid. Varför pratar han som heter Skoglund så högt, tror ni?
2. Vad var filmremsan gjord av på den tid då denna film är gjord, alltså 30-talet?
3. I berättelsen om filmkameran nämns flera olika föregångare till den "moderna" filmkameran". Vad är en trolltrumma, till exempel? Och en animatograf? När ungefär använde man dem?
4. Film består av ett antal stillbilder som fotograferas i snabb takt. Hur många bilder per sekund rullas framför kameran i den "moderna filmkameran" – och hur många är det idag?

Besök Filmstaden, titta på husen som finns bevarade, på utställningen Filmstaden 100 år och arkitekturmodellen. Fundera på följande frågor och svara på dem antingen på plats, eller senare i klassrummet. Observera att en del av frågorna kräver lite extra research:

1. Vad har ändrats på 100 år och vad finns kvar av Filmstaden från 1920?
2. Vad hände med skogen som fanns från början i Filmstaden?
3. Vad hände med spårvagnen som stannade precis utanför Filmstadens entré?

4. När började man bygga hus utanför Filmstaden? När byggdes tunnelbanan?
5. Hur kan man skilja på de gamla husen från 1920 och de nya hus som byggdes för 20 år sedan? Ser du skillnaden mellan ett 100-årigt hus och ett nybyggt?
6. Vad finns det för olika sätt att skydda värdefulla hus från att rivas? Vem bestämmer vad som ska bevaras och vad som ska rivas? Vilka andra kulturminnesmärkta byggnader känner ni till?
7. När öppnade biografen Filmstaden Råsunda?
8. Filmstaden var Sveriges Hollywood. Var gör man film i Sverige idag?

För gymnasiet:

Besök Filmstaden och titta på husen, utställningen och arkitekturmodellen. Här kommer 15 frågor baserade på utställningen och arkitekturmodellen. Frågorna kan antingen användas till samtal i klassrummet eller som essäfrågor:

Fråga 1:

Vilka personer skapade den svenska stumfilmens Guldålder? Ledtråd: två var regissörer, en var producent och en var författare.

Fråga 2:

Vad hette Filmstadens arkitekt?

Fråga 3:

Hur många byggnader syns i arkitekturmodellen över Filmstaden 1920?

Fråga 4:

Vilken av byggnaderna i arkitekturmodellen är äldst?

Fråga 5:

Vilka byggnader i arkitekturmodellen står kvar idag?

Fråga 6:

Man spelade in filmer i ateljé (inomhus) eller "on location" (utomhus). Många filmer spelades även in utomhus i Filmstaden. Hitta exempel på det i utställningen.

Fråga 7:

Hitta exempel i utställningen på olika filmtricks som gjordes in i Filmstaden.

Fråga 8:

Ta reda på mer om några av Filmstadens nyckelpersoner. Här har du en lista att välja ifrån:

- Victor Sjöström
- Mauritz Stiller
- Julius Jaenzon
- Charles Magnusson
- Greta Garbo
- Karin Swanström
- Alva Lundin
- Tutta Rolf
- Ingrid Bergman
- Mai Zetterling
- Nils Poppe
- Ingmar Bergman
- Harriet Andersson
- Eva Dahlbeck
- Jan Troell

Fråga 9:

Vad gjorde en konstnärlig ledare och vem hade den uppgiften i Filmstaden på 30-talet?

Fråga 10:

Gjordes det några filmer med hbtq-anknytning i Filmstaden?

Fråga 11:

Vilka banbrytande filmer gjordes i Filmstaden under andra världskriget?

Fråga 12:

Vilka teman eller genrer var populära i svensk film under 50-talet?

Fråga 13:

Nämn tre filmer av Hasse Ekman som är inspelade i Filmstaden. Beskriv varje film helt kort: vad handlar den om, vilken genre tillhör den och vad kan göra den minnesvärd idag?

Fråga 14:

Nämn tre filmer av Ingmar Bergman som är inspelade i Filmstaden. Beskriv varje film helt kort: vad handlar den om, vilken genre tillhör den och vad kan göra den minnesvärd idag?

Fråga 15:

Filmer som *Utvandrarna* och *Pippi på de sju haven* var stora biosuccéer på 70-talet. Hur många såg dessa filmer på bio?

Fråga 16: Bonusfråga x 2:

Statyn *Teatervagnen* som står under Lilla ateljén är gjord av Peter Linde. Vilken berömd film är den inspirerad av – och vilken berömd staty är Peter Linde kanske allra mest känd för?

Kontakt:

Har du några frågor om filmhandledningen? Skicka i så fall ett mail till mikaela@filmstadenskultur.se.

Källor:

Stiftelsen Filmstadens kultur

Svensk filmdatabas

FilmSound Sweden

Filmarkivet.se – se särskilt temat “För klassrummet”

SVT Öppet arkiv

Stiftelsen Ingmar Bergman

Den svenska drömfabriken – historien om Filmstaden i Råsunda av Mikaela Kindblom (2015)

Filmhandledningen är gjord av Mikaela Kindblom, filmhistoriker, guide och filmpedagog.

Facit till Filmisk frågesport – årskurs 4-6:

Fråga 1:

1

Fråga 2:

x

Fråga 3:

1

Fråga 4:

x

Fråga 5:

2

Fråga 6:

x

Fråga 7:

2

Fråga 8:

1

Fråga 9:

1

Fråga 10:

x